એડીશ્નલ ચીફ મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબની કોર્ટ નં.૧૩માં, અમદાવાદ.

આંક :૧ લગત હુકમ.

આંક–૧વાળું ચાર્જશીટ (સી.આર.પી.સી. ૧૭૩(૨) તળેનો રીપોર્ટ) સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસર દ્રારા અત્રેની કોર્ટને મોકલાવેલ છે, જે આઈ.પી.સી. કલમ ૧૮૮ તથા જી.પી.એકટની કલમ ૧૩૫ મુજબના ગુન્હા અંગેનું છે. ચાર્જશીટ મુજબ આરોપીએ પોલીસ કમિશનર, અમદાવાદ શહેરના જાહેરનામાની જોગવાઈઓનો આંક–૧ વાળા ચાર્જશીટના કોલમ નં.૫માં જણાવેલ વિગતે ભંગ કરી, ગુનો કરેલ છે. એફ.આઈ.આર. ધ્યાને લેતાં, પોલીસ કમિશનરશ્રી, અમદાવાદનાએ જાહેરનામું બહાર પાડેલ હતું. ચાર્જશીટ મુજબના ગુના અંગેની કાયદાકીય જોગવાઈ જોઈએ, તો આઈ.પી.સી. કલમ–૧૮૮ની જોગવાઈ નીચે મુજબ છે.

188.Disobedience to order duly promulgated by public servent:-

whoever, knowing that, by an order promulgated by a public servant lawfully empowered to promulgate such order, he is directed to abstain from a certain act, or to take certain order with certain property in his possession or under his management. disobeys such direction, shall, if such disobedience causes or tends to cause obstruction, annoyance or injury, or risk of obstruction, annoyance or injury, to any persons lawfully employed, be punished with simple imprisonment for a term which may extend to one month or with fine which may extend to two hundred rupees, or with both: and if such disobedience causes or tends to cause danger to human life, health or safety, or causes or tends to cause a riot or affray, shall be punished with imprisonment of either description for a term which may extend to six months, or with fine which may extend to one thousand rupee, or with both.

Explanation:-. It is not necessary that the offender should intend to produce harm, or contemplate his disobedience as likely to produce harm. It is sufficient that he knows of the order which he disobeys, and that his disobedience produces, or likely to produce, harm.

Illustration:

An order is promulgated by a public servant lawfully empowered to promulgated such order, directing that a religious procession shall not pass down a certain street. A knowingly disobeys the order, and thereby causes danger of riot. A has committed the offence defined in this section.

ઉપરોકત ગુના અંગે કોર્ટે સી.આર.પી.સી. કલમ –૧૯૫ની જોગવાઈ મુજબના સંજોગોમાં જ કોગ્નીઝન્સ લેવા સક્ષમ છે. એટલે કે, કલમ ૧૯૫માં કરેલ જોગવાઈનું પાલન ન થતું હોય, તો કોર્ટ તેવા ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહીં. જે જોગવાઈ નીચે મુજબની છે.

195.Prosecution for contempt of lawful authority of public servants, for offences against public justice and for offences relating to documents given in evidence.

(1) No Court shall take congnizance-

(a) (i) of any offence punishable under section 172 to 188 (both inclusive) of the Indian Penal Code (45 of 1860), or

(ii) of any abetment of, or attempt to commit, such offence, or

(iii) of any criminal conspiracy to commit offence, expect on the complaint in writing of the public servant concerned or of some other public servant to whom he is administratively subordinate;

(b) ....

ઉપરોકત જોગવાઈ મુજબ આઈ.પી.સી.કલમ–૧૭૨ થી ૧૮૮ સુધીના ગુના અંગેનું કોર્ટ કોગ્નીઝન્સ તો જ લઈ શકે, જો સંલગ્ન જાહેર સેવક ધ્વારા અથવા તો તે જાહેર સેવક જેનાં વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળ હોય, તેના ધ્વારા લેખિતમાં કોર્ટને તે ગુના અંગેની ફરિયાદ કરવામાં આવે. આ કેસમાં પોલીસ કમિશનર ધ્વારા તેઓએ બહાર પાડેલ જાહેરનામાનો ભંગ થયેલ છે, તેવી કોઈ લેખિત ફરિયાદ કોર્ટને કરેલ નથી. પોલીસ કર્મચારી ધ્વારા આરોપીઓ વિરુધ્ધ તેના પોલીસ સ્ટેશનમાં ગુનો બન્યાની હકીકત જાહેર કરતાં, એફ.આઈ.આર. કરવામાં આવેલ છે અને તેના આધારે તપાસ કરી, ચાર્જશીટ રજુ થયેલ છે. આ સંજોગોમાં આઈ.પી.સી કલમ–૧૮૮ના ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ ચાર્જશીટ આધારે લેવા સામે બાધ છે.

હાલનું ચાર્જશીટ રજુ થતાં, તેનું રેકર્ડ રહે તે માટે ફકત રજીસ્ટરે લઈ, ફરિયાદ પક્ષને સાંભળવા રાખવામાં આવેલ હતું. ફરિયાદપક્ષે વિધ્વાન એ.પી.પી.શ્રીને સાંભળ્યા. તેઓની રજુઆત છે કે આઈ.પી.સી.કલમ–૧૮૮નો ગુનો કોગ્નીઝેબલ છે. તેથી, પોલીસને ચાર્જશીટ રજુ કરવા અધિકાર છે. નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટ ધ્વારા Zala Jayvantsinh Faljibhai Vs State of Gujarat on 9 December, 2003 ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે. જેથી કોગ્નીઝન્સ લઈ, આગળ કાર્યવાહી કરવી જોઈએ. વધુમાં એવી પણ રજુઆત છે કે, જી.પી.એકટની કલમ–૧૩૫ તળેનો પણ ગુનો બને છે, તે પણ ધ્યાને લેવું જોઈએ.

આઈ.પી.સી.કલમ–૧૮૮નો ગુનો કોગ્નીઝેબલ છે, તે ખરું છે. પરંતુ તે માટે કોગ્નીઝેબલ ગુનો એટલે શું? તેમજ સી.આર.પી.સી.કલમ–૧૯૫માં ''ફરિયાદ'' શબ્દ લખેલ છે, તે માટેની વ્યાખ્યા શું છે તથા પોલીસ રીપોર્ટની વ્યાખ્યા શું છે, તે ધ્યાને લેવી જરૂરી છે.

(C) "Congnizable Offence" means an offence for which, and "congnizable case" means a case in which, a police officer may, in accordance with the First Schedule or under any other law for the time being in force, arrest without warrant;

(r) "Police report" means a report forwarded by a police officer to Magistrate under sub-section (2) of section 173;

Section 2(d) in The Code of Criminal Procedure, 1973

(d) "Complaint" means any allegation made orally or in writing to a Magistrate, with a view to his taking action under this Code, that some person, whether known or unknown, has committed an offence, but does not include a police report. Explanation.- A report made by a police officer in a case which discloses, after investigation, the commission of a non- cognizable offence shall be deemed to be a complaint; and the police officer by whom such report is made shall be deemed to be the complainant;

ઉપરોકત કોગ્નીઝેબલ ગુનાની વ્યાખ્યા મુજબ, એવો ગુનો કે જેમાં પોલીસ વોરન્ટ વિના આરોપીને એરેસ્ટ કરી શકે છે. આ સંજોગોમાં કોગ્નીઝેબલ ગુનો બનવાથી આરોપીને વોરન્ટ વિના અટક કરવાનો પોલીસને અધિકાર મળે છે તેમજ જયારે પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસર ધ્વારા કોગ્નીઝેબલ ગુનાની માહિતી આપવામાં આવે, ત્યારે સી.આર.પી.સી.કલમ–૧૫૪ મુજબ તેને નોંધવાની છે. એટલે કે એફ.આઇ.આર. બનાવવાની છે. એફ. આઈ. આર. બન્યા પછી, સી.આર.પી.સી.ના ચેપ્ટર–૧૨માં જણાવેલ જોગવાઈ મુજબ પોલીસને તપાસ કરવા અધિકાર મળે છે. પરંતુ એટલા માત્રથી સી.આર.પી.સી.નાં ચેપ્ટર–૧૪માં દર્શાવેલ કલમ–૧૯૦ મુજબ પોલીસ રીપોર્ટ ઉપરથી કોગ્નીઝન્સ લેવાના કોર્ટને અધિકાર મળતાં નથી. કારણ કે પોલીસ તપાસનો રીપોર્ટ રજુ થયા બાદ સી.આર.પી.સી. કલમ–૧૯૦(૨)(બી)ની જોગવાઈ મુજબ કોર્ટે ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લેવું, તે સામાન્ય નિયમ છે. પરંતુ કલમ–૧૯૫ ધ્વારા તેમાં અપવાદ ઉભો કરેલ છે. એટલે કે, જો કલમ–૧૯૫ના સંજોગો હોય, તો તેમાં કરેલ જોગવાઈ અને જરૂરીયાતનું પાલન થતું ન હોય, તો કોર્ટ પોલીસ રીપોર્ટ ઉપરથી સી.આર.પી.સી. કલમ–૧૯૦(૨)(બી) મુજબ પણ ગુનાનું કોગ્નીઝન્સ લઈ શકે નહીં. જે કલમ–૧૯૫ની જોગવાઈ નીચે મુજબ છે.

195.Prosecution for contempt of lawful authority of public servants, for offences against public justice and for offences relating to documents given in evidence.

(1) No Court shall take congnizance-

(a) (i) of any offence punishable under section 172 to 188 (both inclusive) of the Indian Penal Code (45 of 1860), or

(ii) of any abetment of, or attempt to commit, such offence, or

(iii) of any criminal conspiracy to commit offence, expect on the complaint in writing of the public servant concerned or of some other public servant to whom he is administratively subordinate;

આ ઉપરાંત નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે આ અંગે અલગ–અલગ ચુકાદાઓમાં તારણો આપેલ છે જે પણ હાલના કેસને લાગુ પડે છે. જે નીચે મુજબ છે.

Raj Singh Vs State [(1998) 2 SCC 391]ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે, "From a plain reading of Section 195 Cr.P.C. it is manifest that it comes into operation at the stage when the Court intends to take cognizance of an offence under Section 190(1) Cr.P.C.; and it has nothing to do with the statutory power of the police to investigate into an F.I.R. Which discloses a cognizable offence.....In other words, the statutory power of the Police to investigate under the Code is not in any way controlled or circumscribed by Section 195 Cr.P.C."

State of Punjab Vs Raj Singh And Anr on 16 January,1998, (1998) 2 SCC 391 ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

We are unable to sustain the impugned order of the High Court quashing the F.I.R. lodged against the respondents alleging commission of offences under Section 467 and 468 I.P.C. by Chem in course of the proceeding of a civil suit, on the ground that Section 195 (1)(b) (ii) Cr.P.C. prohibited entertainment of and investigation into the same by the police. From a plain reading of Section 195 Cr.P.C. it is manifest that it comes into

operation at the state when the Court intends to take cognizance of an offence under Section 190(1) Cr.P.C.; and it has nothing to do with the statutory power of the police to investigate into an F.I.R. which discloses a cognisable offence, in accordance with Chapter XII of the Code even if the offence is alleged to have been committed in, or in relation to, any proceeding in Court. In other words, the statutory power of the Police to investigate under the Code is not in any way controlled or circumscribed by Section 195 Cr.P.C. It is of course true that upon the chrge-sheet (Challan), if any, filed on completion of the investigation into such an offence the Court would not be competent to take cognizance thereof in view of the embargo of Section 195(1) (b) Cr.P.C, but nothing therein deters the Court from filing a complaint for the offence on the basis of the F.I.R. (filed by the aggrieved private party) and the materials collected during investigation, provided it forms the requisite opinion and follows the procedure laid down in section 340 Cr.P.C. The Judment of this Court in Gopal Krishna Menon and Anr. Vs. D. Raja Reddy [AIR 1983 SC 1053], on which the High Court relied, has no manner of application to the facts of the instant case for there cognizance was taken on a private complaint even though the offence of forgery was committed in respect of a money receipt produced in the Civil Court and hence it was held that the Court Could not take cognizance on such a complaint in view of Section 195 Cr.P.C.

M.S. Ahlawat V. State of Haryana & Anr., AIR, 2000 SC 168: ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

"....Provisions of Section 195 Cr.P.C. are mandatory and no court has jurisdiction to take cognizance of any of the offence mentioned therein unless there is a complaint in writing as required under that section." (Emphasis added)

Sachida Nand Singh & Anr. V State of Bihar & Anr., (1998) 2 SCC 493:ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

"7...Section 190 of the Code empowers "any magistrate of the first class to take cognizance of "any offence" upon receiving a complaint, or police report or information or upon his own knowledge. Section 195 restricts such general powers of the magistrate, and the general right of a person to move the court with a complaint to that extent curtailed. It is a well-recognised canon of interpretation that provision curbing the general juridiction of the court must normally receive strict interpretation unless the statue or the context requires otherwise." (Emphasis supplied)

Daulat Ram V. State of Punjab, AIR 1962 SC 1206, વાળા કેસમાં પોલીસ રીપોર્ટ આધારે મેજીસ્ટ્રેટ દ્વારા કોગ્નીઝન્સ લેવામાં આવેલ અને ટ્રાયલ ચલાવી આરોપીને દોષિત જાહેર કરેલ કે જેમાં લાગતાં–વળગતાં જાહેર સેવક તહસીલદાર દ્વારા ફરિયાદ કરવામાં આવેલ ન હતી, તે કેસમાં નામદાર સુપ્રિમ કોર્ટે ઠરાવેલ કે,

"The cognizance of the case was therefore wrongly assumed by the court without the complaint in writing of the public servant, namely, the Tahsildar in this case. The trial was thus without jurisdiction ab initio and the conviction cannot be maintained. The

appeal is, therefore, allowed and the conviction of the appellant and the sentence passed on him are set aside." (Emphasis added) 25 Thus, in view of the above, the law can be summarized to the effect that there must be a complaint by the public servant whose lawful order has not been complied with. The complaint must be in writing. The provisions of Section 195 Cr.P.C. are mandatory. Non-compliance of it would vitiable the prosecution and all other consequential orders. The Court can not assume the cognizance of the case without such complaint. In the absence of such complaint, the trial and conviction will be void ab initio being without jurisdiction.

આ ઉપરાંત નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે પણ નીચેના ચુકાદાઓમાં તેવા જ તારણો આપેલ છે.

BECHAR VALA V. STATE OF GUJARAT NO.: 509 Year: 2001 Decided on:27/12/2002ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

4. On a bare reading of Clause (a) to sub-section (i) of section 195 of the Code makes it clear that the the court will not be in a position to take cognizance of an offence punishable under section 188 of IPC on the strength of a charge sheet. At this stage, learned APP has argued that on the basis of the material produced with the charge sheet, if the court finds that the offence under section 188 of IPC is made out, then it would be open to the Court to take cognizance of an offence under section 188 of IPC on the basis of the charge sheet submitted before it. It is not possible to agree with the said argument advancecd by Mr LR Pujari, learned APP. A simple reason is that there is a bar against taking of strenth of charge sheet. Therefore, it is not possible for me to agree with the cognizance on the basis of charge sheet in respect of the offence punishable contesting respondent also agrees that the court cannot take cognizance in charge sheet. Threrefore, I am of the opinion that the court would not be in a position to take cognizance of an offence under section 188 of IPC on the basis of a charge sheet which may be submitted the Court by the Investigating Police Officer on conclusion of the investigation.

5. However, it is also required to be considered that the offence which are shown to be cognizable are enumerated in the table in the form of First Schedule to the Code. There we find that the offence punishable under Section 188 is shown as cognizable offence. This would mean that this offence under Section 188 of IPC is cognizable. Once it is held that an offence is cognizable offence, it would be open to the police investigating Officer or an officer in-charge of a police station to start investigation and to conclude the same. A Magistrate may not be in a position to take cognizance of an offence but that would not take away the said power, function and duty of a police station officer to investigate a cognizable offence. In the present case, the offence punishable under section 188 of IPC is a cognizable offence and, therefore, the Investigating officer would naturally be bound to carry on the investigation in accordance with law.

Merubhai Mandanbhai Chandera & Vs State of Gujarat & R/CR.MA/17286/2017 10/11/2017 R/CR.MA/17286/2017 ના ચુકાદામાં ઠરાવેલ છે કે,

46. In some of the applications before me, the only offence is either section 186 or 188 of the IPC. In such type of cases, there should not be any difficulty in quashing the prosecution in view of the bar of section 195 of the Cr.P.C. However, there are few cases on hand, in which over and above section 186 or 188 of I.P.C, the other offences are also there which are not covered under section 195 of the Cr.P.C. It is only in which cases, the court has to be careful, I have noticed that in some of the cases, there is a charge of section 353 of the IPC along with section 186 of the IPC. I am of the view that the very act of obstruction lies in the alleged assault and use of criminal force. In truth and substance, such an offence would fall in the category of sections mentioned in section 195 of the Code and it is not open to byepass its provisions even by choosing to prosecute under section 353 of the IPC only. There is no scope, in any of the matters on hand, having regard to the materials on record, to split up the offences so as to avoid the bar of section 195 of the Cr.P.C. as all the offences can be said to have been committed in the course of one transaction. All the offences can be said to have been an integral part of one transaction.

6. Mr. Dave, the learned counsel would submit that the chargesheet is also filed for the offence punishable under Section 504 of the I.P.C. Section 504 of the I.P.C. is not to be found in Section 195 of the Cr.P.C., and therefore, it would be within the powers of the Magistrate concerned to take cognizance of the offence punishable under Section 504 of the I.P.C. I am afraid it is not permissible for this Court to accept the settlement. This aspect has also been well considered by me in the decision referred to above. In the facts of this case, it is not possible to separate the offence punishable under Section 186 with Section 504 of the I.P.C. Both the offences could be said to have been committed in the course of one transaction. If it is not permissible for this Court to split.

ઉપરોકત ચુકાદાઓ ધ્યાને લેતાં, આઈ.પી.સી.કલમ–૧૮૮ના ગુના અંગે પોલીસ રીપોર્ટ એટલે કે, ચાર્જશીટના આધારે કોર્ટને કોગ્નીઝન્સ લેવા સામે બાધ છે. જો, સી.આર.પી.સી. કલમ–૧૯૫ની જોગવાઈ મુજબ જેનો હુકમનો ભંગ થયેલ હોય, તે જાહેર સેવક અથવા તેના વહીવટી ઉપરી અધિકારી ધ્વારા કોર્ટમાં લેખિત ફરિયાદ કરવામાં આવેલ હોય, તો જ તે ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ એટલે કે, સંજ્ઞાન લઈને કોર્ટ આગળ ઈન્સાફી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે. હાલના કેસમાં કોર્ટમાં કોઈ લેખિત ફરિયાદ રજુ કરવામાં આવેલ નથી અને તેથી જ ચાર્જશીટના આધારે કોર્ટે કોઈ કોગ્નીઝન્સ લીધેલ નથી. ગુનો કોગ્નીઝેબલ બનાવવા માત્રથી સી.આર.પી.સી.કલમ–૧૯૫ની જોગવાઈ બિનઅસરકારક બની શકે નહીં. વધુમાં ઉપર કરેલ ચર્ચા મુજબ આઈ.પી.સી.કલમ–૧૮૮ના ગુના અંગે પણ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લેવા સામે બાધ છે. આ કામે પોલીસ ધ્વારા જી.પી.એકટની કલમ ૧૩૫ના ગુના અંગે પણ ચાર્જશીટ રજુ થયેલ છે. પરંતુ એફ.આઈ.આર.માં દર્શાવ્યા મુજબનો પોલીસ કમિશનરના જાહેરનામાનો ભંગ કર્યો, તે બાબતે તે કલમ લગાડવામાં આવેલ છે. આ સંજોગોમાં નામદાર ગુજરાત હાઈકોર્ટે **Merubhai Mandanbhai Chandera & Vs State of Gujarat** ના ચુકાદામાં ઠરાવ્યા મુજબ, આઈ.પી.સી.કલમ–૧૮૮થી અન્ય તહોમતવાળા ગુના સ્પ્લીટ થઈ શકે તેમ નથી. ઉપરોકત સમગ્ર

ચર્ચાને અંતે તેમજ હાલના કેસનાં પેપર્સ ધ્યાને લઈ તથા વિ.એ.પી.પી.શ્રીની રજુઆતો ધ્યાને લેતાં, આ કામે આરોપી સામે ચાર્જશીટના આધારે ગુના અંગેનું કોગ્નીઝન્સ લેવા માટે કાયદાકીય બાધ છે.

વધુમાં આ કામે અત્રેની કોર્ટ ધ્વારા આરોપીઓ સામે રજુ થયેલ ચાર્જશીટના આધારે કોગ્નીઝન્સ લઈ શકાય તેમ નથી. એટલે કે, ઈન્સાફી કાર્યવાહી કરવા કોર્ટને હકુમત નથી. જેથી ન્યાયના હિતમાં નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

::: **હુકમ** :::

સી.આર.પી.સી. કલમ–૨૫૮ અન્વયે આરોપી વિરુધ્ધ આઈ.પી.સી. કલમ–૧૮૮ તથા જી.પી.એકટની કલમ– ૧૩૫ મુજબના ગુન્હાની કાર્યવાહી બંધ કરી આરોપીને છોડી મુકવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે.

–અધિકૃત ઓથોરીટીને સી.આર.પી.સી.ની કલમ–૧૯૫(૧) મુજબ યોગ્ય કાર્યવાહી કરી ફરી કેસ દાખલ કરી શકે છે.

હુકમ આજરોજ યોજવામાં આવેલ સ્પેશીયલ મેજીસ્ટ્રેટ સીટીંગમા તારીખ ૧૦ મી જુલાઈ સને ૨૦૨૧ ના રોજ જાહેર કરવામા આવેલ છે.

સ્થળ: અમદાવાદ,
તા. ૧૦/૦૭/૨૦૨૧.

(સુનંદા પ્રશાંત દુલેરા)
એડી. ચીફ મેટ્રોપોલીટન મેજિસ્ટ્રેટ,અમદાવાદ
મેટ્રોપોલીટન મેજીસ્ટ્રેટ કોર્ટ નં.૧૩
Unique Code No.GJ00887